

mladé výpožičky) mali v priebehu posledného storočia či dvoch storočí adekvátny čas na rozvíjanie adaptačného procesu až po najvyšší stupeň – slovo tvorbu. Túto myšlienku neabsolutizujeme, pretože časový faktor nie je výlučným kritériom. Iným – vnútrojazykovým – ukazovateľom slovo tvornej potencie galicizmov je napríklad frekvencia používania či ich distribúcia v rozličných komunikačných sférach.

2. Slovo tvorná štruktúra galicizmov a ich deriváty

Ak sledujeme onomatologickú štruktúru galicizmov z pohľadu používateľa neovládajúceho francúzštinu ako zdroj výpožičiek, jednotlivé morfémy ako najmenšie významotvorné jednotky nie sú v nich do takej miery transparentné ako v slovách domáceho pôvodu, takže napríklad pôvodne motivované slovo sa môže javiť ako nemotivované. Pravda, identifikácia morfémy je predsa možná na pozadí skupiny výrazov s opakovaným výskytom toho istého segmentu. V našich rozboroch hodnotíme tento jav podľa Dolnikovej interpretácie Pierceovej teórie diagramatických znakov ako semitransparentnosť – 3. stupeň diagramatickosti motivovaných slov (Dolník, kurz prednášok z lexikológie na FiF UK, 1996). 2.1. Rôznokoreňové deriváty

Východiskom našej analýzy je príklad *pasáž* (typ: *vizáž*, *tiráž*, *sabotáž*), kde *-áž* je derivačná morféma a koreňom je slovesný základ od *passer* (prejsť), *tirer* (tlačiť), *viser* (mieriť), *saboter* (sabotovať). Na základe zoradenia galicizmov toho istého štruktúrneho typu sme jednoznačne potvrdili morfematickú štruktúru:

pas-áž 0

K D G_R

V rámci adaptačného procesu sa následne relatívne osamostatnila derivačná morféma *-áž*, ktorá sa stala východiskom analogickej slovo tvorby v prípade fiktívneho galicizmu *blamáž*. Vo francúzštine jestvuje totiž len sloveso *blamer* (hrešiť niekoho) a sémantickým ekvivalentom k nášmu slovo tvornému derivátu *blamáž* je francúzske dvojslovné pomenovanie *courte honte*. Tak vznikol produkt medzijazykovej interferencie nazývaný „faux-amis“ (bližšie Orgoňová, 1991). Iným príkladom, tentokrát transparentnejším aj z pohľadu používateľa neovládajúceho francúzštinu, je kompozitum *šéf-pilot* (typ *šéfredaktor*, *šéfinginier*, *šéfingštruktór*). Pri konfrontácii uvedených pomenovaní osôb v slovenčine a francúzštine sa však ukazuje, že slovenčina dané pomenovania prevzala od francúzskych príznakových familiárnych modelov:

S: *šéfpilot* < F: fam. *chef pilote*
 S: *šéfinginier* < F: fam. *chef ingénieur*
 S: *šéfingštruktór* < F: fam. *chef instructeur*.

Relatívnym osamostatnením morfémy *šéf-* ako prefixoidu, presnejšie prefixoidného radixoidu si v ďalšej fáze začala slovenčina vytvárať nové pomenovania, a to spájaním so slovenskými pomenovaniami, čím vznikli hybridy: *šéfkuchár*, *šéfflekár*.

Vyššie naznačený ilustračný príklad štruktúrneho typu *pas-áž* je samozrejme veľmi zjednodušený bez zreteľa na onomaziologickú stránku týchto pomenovaní, resp. bez zreteľa na ich presnejšie miesto v širšom onomaziologicko-onomatologickom zoskupení deverbatívnych výrazov francúzskeho pôvodu s polyfunkčným segmentom *-áž*. Už pri skúmaní onomaziologických kategórií ako štruktúr tvorených onomaziologickou bázou (OB) a onomaziologickým príznakom (OP) (Dokulil, 1962) sa odкрývajú sémantické rozdiely medzi bázami formálne vyjadrenými suffixom *-áž*. Napríklad pri pomenovaní *pasáž* je bázou obsahový prvok *okolnosť* – miesto, pri výraze *tiráž* OB je *substancia*, pri galicizme *sabotáž* ide o *dej* – aktivitu, pri *blamáži* ide o *dej* – stav. Obsahovú nerovnorodosť týchto výrazov možno ešte detailnejšie otestovať na pozadí invariantných štruktúrnych významov (Horecký, 1994), ku ktorým priradíme skúmané onomatologické štruktúry. Na základe jestvujúceho modelu v citovanej publikácii možno potom vyčleniť v rámci deverbatívnych pomenovaní desať tried zodpovedajúcich kombináciám sém: dejovosť (ERG), osoba (HUM), činnosť (ACT), výsledok (REZ), nástroj (INS), miesto (LOC), konkrétne:

1. ERG+ – HUM– – ACT+ – REZ+ – názvy produktov
2. ERG+ – HUM– – ACT+ – REZ– – názvy činností
3. ERG+ – HUM– – ACT+ – LOC+ – názvy miesta produkcie
4. ERG+ – HUM– – ACT– – INS+ – názvy nástrojov produkcie
5. ERG+ – HUM– – ACT– – INS– – názvy prostriedkov produkcie
6. ERG– – HUM– – ACT+ – REZ+ – názvy výsledkov akcie
7. ERG– – HUM– – ACT+ – REZ– – názvy nevýrobných akcií
8. ERG– – HUM– – ACT+ – LOC+ – názvy nevýrobného miesta
9. ERG– – HUM– – ACT– – INS+ – názvy nevýrobných nástrojov
10. ERG– – HUM– – ACT– – INS– – názvy prostriedkov nevýrobnej akcie.

Sémantická distribúcia galicizmov v týchto triedach je nasledovná:

1. *reportáž* (článok), *trikotáž* (pletené tkaniny), *muláž* (odliatok),
2. *montáž* (tech. zostavovanie), *autofretáž* (samospevňovanie),
3. *plantáž* (pestovateľská plocha),
4. *bombáž* (časť tkacieho stroja),
5. *siláž* (krmivo pre dobytok), *futráž* (krmivo pre kone),
6. *šariáž* (geol. násuv pôdy), *kupáž* (zmes vín), *dekoltáž* (výstrih),
7. *šantáž* (vydieranie), *kabotáž* (plavba blízko pobrežia),
9. *ekvipáž* (koč so záprahom),
8. *garáž* (na parkovanie), *pasáž* (priechod),
10. *ambaláž* (obal), *karotáž* (geofyzikálna metóda), *koláž* (technika).